

CONFLICTUL – BAZA UNITĂȚII ARTISTICE DRAMATICE

LUPAȘCU Lidia, prof. de limba și literatura română, grad didactic I, LT Măgdăcești
doctorandă, Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. În critica literară termenul *conflict* desemnează un dezacord, contradicție dintre idei, lupta dintre două sau mai multe personaje, lupta dintre bine și rău, este un factor determinant în desfășurarea acțiunii într-o operă epică sau dramatică. Această noțiune a fost descrisă pentru prima dată în literatura greacă și însemna lupta dintre protagonist și antagonist. Chintesența teatrului o formează conflictul dramatic. Din antichitate accentul în piesele jucate se pune mai mult pe conflictul exterior. Cu timpul, în evoluția teatrului universal se produce o interiorizare a conflictului dramatic. Personajele operei dramatice sunt purtătoare de conflicte.

Cuvinte-cheie: *conflict, dramă, personaje, etape, interpretare.*

Abstract. In literary criticism the term of *conflict* denotes a disagreement, contradiction between ideas, the struggle between two or more characters, the struggle between good and evil, which is a determining factor in the development of actions in a play. Thus, the notion was first described in Greek literature and meant the struggle between the protagonist and the antagonist. The quintessence of the theater is formed by the dramatic conflict. Since ancient times, the emphasis on the pieces played has been more on external conflict. Over time, in the evolution of universal theater there is an internalization of dramatic conflict. The characters in the play are conflicted.

Keywords: *communication, semiotics, sign, text, message.*

Introducere

În viața noastră nu există numai oameni buni sau numai oameni răi. Dacă am împărți lumea în pozitivă și negativă poate și-ar pierde sensul existența noastră. La fel și arta nu poate fi împărțită. Sursa artei este viața însăși. Sensul ei este pentru a ajuta la îmbunătățirea personalității umane. „Omul caută întotdeauna să înțeleagă esența lumii. Și literatura îi facilitează această cale”. [1, p. 69] Dar, se zice că fără conflict nu există literatură. Un conflict literar este o provocare cu care trebuie să se confrunte personajul principal pentru a progresa. Depășind acest conflict se restabilește ordinea, se maturizează ca persoană. Elementul major al textului narativ și dramatic creează incertitudini, are loc pentru a-și atinge protagonistul niște scopuri și nu întotdeauna este rezolvat la final.

Dacă e să luăm după definiția din DEX termenul *conflict*, *conflicte*, s.n. desemnează **1.** Ciocnire, dezacord; antagonism. E x p r . A intra în conflict (eu cineva) = a se certa (cu cineva). ♦ (Determinat uneori prin «armat») Război. **2.** (Într-o operă epică sau dramatică) Acțiune, desfășurare a evenimentelor prin ciocnirea intereselor și pasiunilor care însuflețesc personajele principale. Treapta de maximă ascuțire în evoluția contradicțiilor antagoniste. **3.** Ciocnire a intereselor și a

pasiunilor personajelor principale dintr-o operă literară, care determină desfășurarea acțiunii. [< lat. *Conflictus*, cf. fr. *conflit*] [2].

Conflictul este o componentă atât de naturală și indispensabilă a vieții noastre cotidiene și a relațiilor noastre cu ceilalți, încât, uneori, nu îl analizăm, nu ne gândim la el. Benedetto Spinoza susținea că „cele mai multe conflicte provin din faptul că oamenii nu-și exprimă bine propriile gânduri și le interpretează greșit pe ale altora” [3, p. 53]. În critica literară termenul *conflict* desemnează un dezacord, contradicție dintre idei, lupta dintre două sau mai multe personaje, lupta dintre bine și rău. Conflictul nu este o categorie abstractă, este un factor determinant în desfășurarea acțiunii într-o operă epică sau dramatică. Această noțiune a fost descrisă pentru prima dată în literatura greacă și însemna lupta dintre protagonist (eroul) și antagonist (ticălosul). În critica literară modernă există trei semnificații funcționale principale ale termenului „conflict”: echivalentul estetic al contradicțiilor din viața reală; o formă specială de divulgare a caracterului; principiul care determină forma internă a dramei, structura.

Aspecte teoretice ale formării unui conflict dramatic

O trăsătură specifică operelor dramatice este prezența unui conflict dramatic, unul din principalele tipuri de conflict artistic, care este axa în jurul căreia se dezvoltă acțiunea, bazată pe împrejurări, pasiuni și caractere care se ciocnesc. Chintesența teatrului o formează conflictul dramatic. Spre deosebire de genul epic, în piesa dramatică conflictul are trăsături distincte. Drama arată acțiuni în care se manifestă o luptă a personajelor, a forțelor opuse. În acțiunea teatrală, caracterizată prin dinamism, creștere, dezvoltare, conflictul este o componentă esențială și determină sensul eroic, tragic, comic sau grotesc în confruntarea cu destinul, cu împrejurările sau cu celelalte personaje. Conflictul piesei pornește, de obicei, de la un fapt aparent mărunț, dar cu urmări grave, care constituie intriga. Aceste coliziuni dau naștere la acțiuni și reacții. Acțiunea dramatică, a scris Hegel, nu se limitează la realizarea simplă și calmă a unui anumit scop; dimpotrivă, se desfășoară într-o atmosferă de conflicte, de ciocniri și este supus presiunii circumstanțelor, presiunii pasiunilor și a personajelor care se opun și rezistă ei. Aceste conflicte determină la un moment dat necesitatea reconcilierii. Conflictul se rezolvă și deznodământul prezintă împăcarea.

Există trei grade de soluționare a conflictelor:

- *Contradicțiile rămân nerezolvate;
- *Are loc domolirea conflictului sau împăcarea;
- * Eliminarea contradicțiilor din cauză că un erou moare.

În tragedie, de obicei, conflictul se rezolvă prin moartea eroului, în comedie și dramă prin aplanarea tensiunilor, ori prin ajungerea la compromis.

Conflictul artistic este întruchipat și dezvăluit în mod constant în confruntarea directă și indirectă a personajelor. Încă din antichitate accentul în piesele jucate se pune mai mult pe conflictul

exterior. Cu timpul, în evoluția teatrului universal se produce o interiorizare a conflictului dramatic. Conflictul exterior, dintre personaje, cedează tot mai mult locul în fața conflictului interior. Această interiorizare a conflictului dramatic se produce cu intensitate, odată cu renașterismul englez, în frunte cu *Hamlet*, capodopera fără echivalent a lui William Shakespeare și a teatrului universal. Conflictul interior ocupă mai ales scena teatrului modern. În drama *Iona* de Marin Sorescu tragicul se îmbină cu comicalul, grotescul cu sublimul. Conflictul dramatic privește, astfel, drama omului modern: sensul existenței, comunicarea cu lumea, singurătatea și înstrăinarea de lume, libertatea și captivitatea, cunoașterea de sine și cunoașterea în general.

Numărul și varietatea conflictelor sociale este nelimitată, iar înfățișarea unui conflict într-o operă este un mod de a dezvălui aceasta. Un conflict este o încălcare temporară a normei de viață. Metodele de construcție compozițională a unui conflict dramatic sunt tipice. Se disting mai multe tipuri de conflicte în operele dramatice:

I. Pe scenă, între personaje, între personaje și public;

II. Ideologic, moral, social, religios, politic;

III. *Exterior (extern)*, între două personaje, de obicei antagonistul și protagonistul, între eroi individuali și societate, eroi și destinul său, protagonist și forțe naturale, incapacitatea protagonistului de a se adapta, de a se împăca cu lumea fătărnice, de a se răzbuna, necesitatea jertfirii pentru aflarea adevărului, *interior (intern)*: în mintea unui personaj, între rațiune și sentiment, datorie și pasiune, dorință și moralitate, conștient și subconștient, esență și existență. Frecvent în cuprinsul aceleiași opere se desfășoară în conflict interior și un conflict exterior.

Totuși se consideră că tipurile de bază ale conflictului sunt:

– *omul împotriva omului* (conflict exterior). Conflictul poate fi o opoziție directă, ca într-o luptă cu armele sau poate fi un conflict mai subtil între dorințele a două sau mai multe personaje, ca într-o poveste de dragoste sau o epopee familială. Acest tip de conflict este foarte frecvent în literatura tradițională, basme și mituri, în timpul acestui conflict oponenții încearcă să se suprimă reciproc, să se discrediteze, umilească. Dacă acest conflict nu se rezolvă, relațiile interumane sunt distruse;

– *omul împotriva naturii* (conflict exterior) care poziționează personajul împotriva unui animal sau a unei furtuni, tornade;

– *omul împotriva sinelui* (conflict interior) personajul trebuie să-și depășească propria natură, soartă, trebuie să facă o alegere dificilă. Și deși frecvent sunt citate aceste tipuri, nu sunt universal acceptate.

Mai nou se sugerează și alte tipuri: omul împotriva lui Dumnezeu, omul împotriva soartei, omul împotriva tehnologiei. La etapa actuală se fac multe pentru a crea o tipologie istorică a conflictului, dar e o chestiune de viitor.

Tipurile de conflict diferă în funcție de epocă, tendința în artă, curent sau sunt prezente în orice operă dramatică, dar într-o mică sau mare măsură. Acțiunea, organizarea în timp și spațiu, personajul sunt determinate tocmai de originalitatea tipului de conflict. Evoluția dramaturgiei din antichitate și până în prezent este determinată nu atât de legile inerente ale dezvoltării sale cât de tipul conflictului care se schimbă istoric.

Tema naturii conflictului dramatic este diversă. Mult timp s-a crezut că natura conflictului se bazează pe inegalitatea socială și pe lupta de clasă. Cu toate acestea de multe ori în piesă totul se bazează pe căutările spirituale ale personajelor care sunt forțați de împrejurări să facă alegeri, credința sau necredința, viziunea asupra lumii, frustrare de regulile sociale.

Etapele dezvoltării conflictelor: apariția, conștientizarea situației, comportamentul, rezultatul. Din perspectiva momentelor subiectului, izbucnirea conflictului se suprapune cu intriga, maxima tensiune cu punctul culminant sau depășirea situației dificile care este momentul cel mai tensionant al conflictului, iar soluționarea conflictului cu deznodământul. Potrivit lui Aristotel, rezolvarea conflictului își stabilește ca obiectiv nu atât scopul artistic asociat cu drama, ci impactul spectacolului asupra privitorului. Conflictul este parte integrantă a spectacolului, este înfruntarea dintre două sau mai multe personaje datorată unor interese, atitudini sau sentimente contrare. Rezolvarea conflictului are loc atunci când personajul abandonează voluntar lupta, intențiile, când este forțat de o anumită putere politică, religioasă și când scriitorul decide singur să rezolve conflictul.

Personajele sunt purtătoare de conflicte. Eroul operei dramatice trebuie să lupte, să participe la un conflict. În timpul lecturii piesei sau vizionării spectacolului noi ne atașăm de un personaj fie el pozitiv sau negativ, care luptă onest sau care apelează la mijloace mai puțin acceptabile pentru a-și atinge scopul. Uneori personajul cu care simpatizăm nu are neapărat un comportament demn de urmat. Alegerea personajului este determinată de circumstanțe istorice, sociale. O caracteristică importantă a unui personaj dintr-o dramă este predispunerea spre conflict – capacitatea ce-i ajută să lupte pentru aspirațiile sale. Și asta nu vine din sursele psihologice (fermitate, convingere, hotărâre), ci tocmai din legile estetice ale dramei. Aici conflictul și caracterul fuzionează. În unele lucrări la baza evoluției conflictuale poate fi un obiect. De exemplu, în povești poate fi răpirea unei persoane, a soarelui, a lunii de pe cer, furtul merelor. În comedia *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale, rolul actant care declanșează și susține conflictele este o scrisoare. Pierderea și găsirea scrisorii generează o serie de situații conflictuale în care, direct sau indirect, implicit sau explicit sunt prinse toate personajele. În comedie sunt o multitudine de situații conflictuale; personajele ajung în situații care riscă să le strice prestigiul, imaginea publică, relațiile cu ceilalți. Dar, personajele nu trăiesc drama conflictului, fiindcă fiecare dintre ele are o modalitate de a-l suspenda.

Interpretarea operei dramatice la lecțiile de literatură implică respectarea unor cerințe metodologice și metodice impuse, fiind dictate de particularitățile definitorii ale genului, de natura

textului literar. Stilul scenic are doi piloni principali: *personajul* (care se caracterizează printr-o puternică tensiune și concentrare a stărilor sufletești, a sentimentelor) și *dialogul* (care implică, de asemenea, o substanță conflictuală). În funcție de specia literară vom ține cont de trăsăturile specifice ale speciei [4, p. 43].

Tragedia prezintă un conflict puternic și deznodământ grav; personaje excepționale, exponente ale unei cauze mărețe în lupta cu puternice forțe adverse. De regulă, acest conflict se sfârșește odată cu moartea eroului. Nu se știe cu exactitate care sunt originile tragediei, dar în mod sigur, ea s-a dezvoltat în Grecia antică [5].

Comedia – prezența unui conflict central relevant; deznodământ vesel.

Drama – partea componentă esențială o constituie conflictul puternic; are loc împletirea elementelor grave cu cele comice; receptarea vieții în toată complexitatea și diversitatea ei. Drama se distinge prin întâmplările și situațiile tragice care o caracterizează, caracterul personajelor fiind analizat în profunzime.

Conflictul este o contradicție care duce la consecințe constructive sau distructive. Scopul literar al conflictului este de a crea tensiune în poveste, făcând cititorii mai interesați, lăsându-i nesiguri care dintre personaje sau forțe vor prevala. Specific genului epic și dramatic este că într-o narațiune sau piesă nu este numai un singur conflict, pot exista mai multe puncte de conflict, deoarece personajele pot avea mai multe dorințe sau se pot lupta împotriva mai multor forțe opuse. Conflictul se dizolvă în acțiunea însăși și se exprimă prin transformarea personajelor, care are loc pe tot parcursul piesei și se găsește în contextul întregului sistem de relații ale actorilor. Aristotel considera că pentru a stimula interesul spectatorului eroul trebuie să aibă numai un singur conflict. Conflictele pot fi rezolvate în orice moment al unei povești, în special acolo unde există mai multe conflicte, dar poveștile nu rezolvă întotdeauna fiecare conflict. Dacă o poveste se încheie fără a rezolva conflictul, se spune că are un final „deschis”. Finalurile deschise, care pot servi pentru a cere cititorului să considere conflictul mai personal, pot să nu le satisfacă, dar rezolvarea evidentă a conflictului poate lăsa cititorii dezamăgiți de poveste. Finalul deschis îi oferă cititorului încă un prilej de a se regăsi în experiența personajului – narator.

Concluzii. Noi, profesorii, avem puterea de a-i ajuta pe elevi să obțină o imagine cât mai clară despre ei înșiși, despre societate, despre personajele operelor literare, de ce au procedat într-un fel și nu altul. Avem puterea de a transforma conflictele în șanse educative, de a-i îndruma prin labirintul artei de a face față conflictelor. Nu este suficient să predăm teorii și definiții ale unor concepte, trebuie să-i provocăm prin discuții pe elevi să-și împărtășească opiniile, atitudinea, punctul de vedere, să facem schimb de idei și de experiență, să găsim sursa rezolvării conflictelor. Conflictul exprimă schimbarea timpurilor, coliziunea epocilor istorice și se manifestă în fiecare punct al textului dramatic.

Nu există teatru fără conflict dramatic, pentru că însăși viața este, în esența ei, conflict, ciocnire, luptă, polemică.

Bibliografie

1. Limba și Literatura Română. Clasele X-XII. Curriculum disciplinar. Ghid de implementare. Chișinău: 2020, 147 p.
2. dexonline.ro/definitie/conflict
3. Dumitrașcu, V. Citind, învăț să fiu. Chișinău: Pro Didactica, 2008, 144 p.
4. Șchiopu, C. Considerații privind metodologia receptării operelor dramatice în școală. In: *Univers Pedagogic*, Nr. 1 (45), 2015, p.43
5. <https://ro.wikipedia.org/wiki/>

CZU:82.09:82-13

POEZIA VIEREANĂ PENTRU COPII – IEȘIREA DIN INFERNUL „UMBRELOR” TOTALITARISTE

SERDEȘNIUC Cristian, doctorand,
Școala Doctorală de Științe Umanistice, USM, mun. Chișinău

Rezumat. *Poezia viereană pentru (și despre) copii a marcat „dezghețul” literaturii române din Basarabia sovietică. Poetul s-a eschivat de la teme ideologice și a readus principiul estetic în poezia basarabeană. Grigore Vieru a militat pentru limba română și pentru reîntoarcerea spre sevele folclorice, gășind de cuviință să stabilească alte corespondențe între cititor și universul înconjurător, decât cele impuse înșelător de propaganda imperiului URSS. Poezia viereană se fundamentează pe efectul mirării unui copil aflat într-un paradis epatant al naturii. Marcat de o frică imensă față de autoritățile bolșevice și de cenzura proletcultistă, poetul este nevoit să „se ascundă” după o poezie ușor aluzivă.*

Cuvinte-cheie: regim ideologic, totalitarism, poezie pentru copii, lirică viereană, revoluție literară, principiu estetic.

Abstract. *Vierean poetry for and about children had marked the Romanian language “thaw” from the soviet Bessarabia. The poet had moved away from the ideological topics and had reduced the aesthetic principle in Bessarabian poetry. Grigore Vieru fought for Romanian language and for the return to the folklore saps, seeing fit to establish other matches between the reader and the surrounding universe, than those imposed deceptively by the propaganda of the USSR empire. Vierean poetry is based on the effect of a child’s wonder beeing in a diocesan paradise of nature. Marked by an immense fear of the Bolshevik authorities and proletcultist censorship, the poet is forced to “hide himself” after a slightly allusive poem.*

Keywords: *ideological regime, totalitarianism, children's poetry, Vierean lyric, literary revolution, aesthetic principle.*